

Ислом Нури

Ислом буюрган ҳуқуқлар силсиласи

Амр ибн ал Ахвас ал Жумаший -розиаллоху анху- хажжатул вадодда Расулulloх саллаллоху алайхи ва салламдан эшитганларини хикоя килиб дедилар: Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам Аллохга хамду сано айтдилар сўнгра ваъз килиб эслатмалар бердилар, шуларнинг орасида: «Эсингизда бўлсин! Аёлларга доимо яхши муомалада бўлинглар. Улар сизларнинг олдингизда асирадирлар, сизлар бундан ортик нарсага эга эмассизлар. Бирок, очик бузукчилик (яъни бузук сўз ва ишлар) ва хаёсизлик килсалар, уларнинг жойларини ажратинглар (ва жимо килманглар) ва жонидан ўтмайдиған килиб уринглар, агар сизларга итоат килсалар бошка йўл кидирманглар. Билингларики, сизлар учун хотинларингизнинг устида ҳақларингиз бор ва хотинларингиз учун ҳам сизларнинг устингизда ҳақлари бор. Сизнинг ҳақкингиз: Тўшагингизга сиз ёмон кўрадиган кишини ўткизмайдилар ва сиз ёмон кўрган одамни уйингизга киришга руҳсат бермайдилар. Шунинг ҳам билингларики! Хотинларингизни сизларнинг устингиздаги ҳақлари: Уларни чиройли едириб ичтиришинглар ва кийидиришинглар»-дедилар.

Аллох таъоло деди: «Унинг оятларидан бири – У Зот сизлар ҳамдам бўлишларингиз учун ўзларингиздан жуфтлар яратиши ва ўрталарингизда ошнолик ва меҳр-муҳаббат пайдо клишидир». (Рум: 21).

Эр-хотин ўрталарида топилган ошнолик ва меҳр-муҳаббат бошка икки кишининг ўртасида топилиши мумкин эмас. Аллох таъоло эр-хотин ўрталарида муҳаббат ва меҳр-окибат бўлишини яхши кўради. Шунинг учун Аллох таъоло уларга ҳуқуқларни чиқариб кўйди. Бу ҳуқуқларни адо этишга риоя килиш, ўртадаги муҳаббат ва меҳр-окибатни зое

Ислом Нури

бўлишдан ва йўқ бўлиб кетишдан саклайди. Аллоҳ таъоло деди:

«...Ва яхши амалларда улар (аёллар) зиммаларидаги бурчлари баробарида ҳуқуқлари ҳам бор». (Бакара: 228).

Бу калима киска бўлишига карамай, батафсил баён қилинса катта китоб бўладиган бир коидани ўзида жамлайди. Бу коида - аёл эркак киши билан ҳамма ҳуқуқларда баробар, фақатгина қуйидаги Аллоҳ таъолонинг сўзида ифодаланган бир ишда мустаснодир. Аллоҳ таъоло деди:

«...Ва эркаклар учун улар (аёллар) устида бир даража бор» (Бакара: 228).

Аёлларнинг бурчлари ва ҳуқуқларини билишни одамларнинг ўрталарида урф бўлган нарсага, турмушлари ва ахлларига қиладиган муомалаларига ҳавола қилди. одамларнинг урфлари шариат, ақида, одоб ва одатларига тобе эканлиги муқаррардир. Бу ибора эркак кишига бир тарозини бердики, у ҳамма ишлари ва ҳолатларида хотинига қилаётган муомаласини тортиб кўрсин. Агар у хотинидан бир ишни талаб қилмоқчи бўлса, бунинг баробарида ўзининг зиммасига ҳам бу иш лозим бўлишини эслайди. Шунинг учун Ибн Аббос - розияллоху анху-: «хотиним менга ясангани каби мен ҳам унга ясанаман.» дедилар.

Ҳақиқий мусулмон ўзининг зиммасида хотинининг ҳуқуқлари борлигини тан олади. Аллоҳ таъоло айганидек: «Яхшиликда улар (аёллар) учун зиммаларидаги бурчлари баробарида ҳуқуқлари ҳам бор».

Ислом Нури

Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам айганларидек:

«Огоҳ бўлинг! Хотинларингиз устида сизнинг ҳуқуқларингиз бор ва сизнинг устингизда хотинларингизнинг ҳуқуқлари бор».

Онгли мусулмон доимо ўзининг ҳаққини тўла олганлиги ёки олмаганлигига карамай, хотинининг ҳаққини адо этишга уринади. Чунки у ўрталарида мухаббат, меҳр-окибат давом этишига харис бўлади ва шунингдек уларни ажратиш учун ўрталарида низо кўзгатадиган шайтонга имкон бермасликка ҳам харис бўлади.

«Дин насихатдир» деган коидадан келиб чиқиб, ҳозир биз хотиннинг эр устидаги ҳаққларини зикр қиламиз, сўнгра эса эрнинг хотин устидаги ҳаққларини зикр қиламиз. Шояд эрлар ибратлансалар ва бир-бирларини ҳаққа ва сабрга чақирсалар!.

«Албатта хотинларингиз учун сизларнинг зиммангизда ҳаққлар бор».

1) Эр, хотини билан яхшилик билан турмуш қилиши.

Аллоҳ таъоло деди:

«Улар (хотинлар) билан хушмуомала бўлиб, тинч-тотув яшанглар» (Нисо:19).

Бу эса куйидагиларни қилиш билан бўлади: Эр ўзи таом еган кезде хотинини егизади ва ўзи бирор қийим қийганда уни ҳам қийинтиради. Агар итоатсизлигидан кўркса Аллоҳ таъоло аёлларни одоблантиришга буюрган услубда одоблантиради, яъни биринчи бўлиб сўкмасдан, ҳақорат қилмасдан ва «Башаранг курсин» демасдан чиройли насихат қилади, итоат қилса яхши, итоат қилмаса ётоқда тарқ этади, бунда ҳам

Ислом Нури

итоат қилмаса, юзидан бошқа жойига жонидан ўтиб кетмайдиган қилиб уради. Аллоҳ таъоло деди:

«Хотинларингизни итоатсизлигидан кўрксангиз, аввало уларга панд-насихат қилинглари, сўнг (насихат қор қилмаса) уларни ётоқларда тарқ қилинган, сўнгра (шунда ҳам итоат этмасалар) уринглари!». (Нисо: 34).

Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан- «бизлардан биримизнинг устида хотинининг қандай ҳаққи бор?» деб сўралганларида, Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Таом еган вақтингда уни таомлантириш, қийган вақтингда уни ҳам қийинтириш, юзига урмаслигинг, Аллоҳ юзингни қабих қилсин демаслигинг ва фақат уйдагина ҳажр этмогинг (яъни қўшилмасдан бошқа жойда ётиш) -дир» дея жавоб бердилар.

Ахлоқнинг қамолоти ва иймоннинг ривожланишининг кўриниши, инсон ўзининг аҳли билан меҳрибон ва мулойим бўлишлигидир. Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Муъминларнинг иймони қомилроғи ҳулки гўзалроғидир. Сизларнинг яхшиларингиз, ўзларининг хотинларига яхши бўлганларидир».

Хотинни ҳурмат қилиш кишининг олийжаноблигидандир, хотинни хорлаш эса пастқашлик ва разиллик аломатидир.

Хотинни ҳурмат қилиш жумласидан, ширинсўз ва илтифотли бўлиш ва у билан ҳазиллашиш, бунда Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам намунадирлар. У Зот Оиша розияллоҳу анҳога илтифот қилар ва у билан югуришда мусобақа қилардилар. Оиша розияллоҳу анҳо дедилар: «Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам мен билан мусобақа қилиб, мен у кишидан ўзиб кетдим, сўнг бир муддат ўтгач

Ислом Нури

этим огирлашиб колганида мусобакалашдик Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам мендан ўзиб кетдилар ва бу ўтган галгига баробар бўлди дедилар».

Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам оиласи билан бўлган ўйиндан бошқа ҳар бир ўйинни ботил ҳисобладилар. «Аллох азза ва жалланинг зикри бўлмаган ҳар бир нарса беҳудадир ва вақтни бекор ўтказиш ёки эсдан чиқаришдир, тўрт ҳислат бундан мустаснодир.....отини ўргатиши, аҳли билан ўйнашлик ва сузишни ўрганиш» дедилар.

Хотин эрига ўзини зийнатлаши лозим бўлгани каби эр ҳам хотинга зийнатланиши лозимдир. Чунки, эрни хотинга махлиё қилган нарса хотинни ҳам эрига махлиё қилади. Бу Аллох таъолонинг манабу сўзига биноан бўлади: «Ва яхши амалларда улар (аёллар) зиммаларидаги бурчлари баробарида ҳуқуқлари ҳам бор». Ибн Аббос розияллоху анхумо дедилар: «манашу оят асосида, хотиним менга безангани каби мен ҳам унга безанаман».

2) Хотинни эр устидаги ҳуқуқларидан: эр хотиннинг озориға сабр қилиши ва унинг қилган хатоларини кечиритиши. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам: «Муъмин киши муъмина хотиндан газабланмасин! Унинг бир хулқини хуш кўрмаса бошқа бир хулқидан рози бўлади» дедилар.

Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам дедилар: «Хотинларга яхшилик қилишни ўзингизга лозим тутинглар, зеро улар ковургадан яратилганлар, ковурганинг энг эгри жойи энг юкорисидир. Агар уни тўғрилайман десанг синдириб қўясан, агар уни ташлаб қўйсанг эгрилигича қолаверади, шунинг учун хотинларга яхшилик қилишни

Ислом Нури

лозим билинглар».

Салафлардан бирлари дедилар: «Билингки, хотин билан гўзал хулкли бўлиш унга озор беришдан тийилишгина эмас, балки унинг озорини кўтариш ва унинг енгилтаклиги ва газабига халимлик килишдир. Бу ишларда Расулulloх саллаллоху алайхи ва салламда биз учун чиройли намуна бордир. У Зот билан хотинлари айтишиб қолишарди, баъзилари куни билан аразлаб юрарди. Агар ишлари кўплиги сабабли, ёки инсончилик хатоси билан бирор ишни қилолмай қолган бўлса эр уни кечириб қўйиши керак. Пайгамбаримиз саллаллоху алайхи ва саллам бу ишларда одамларнинг қомилроғи эдилар, У Зот бизнинг раҳнамомизлар. Шунга тасдиқ ўларок, Оиша розияллоху анҳо онамиз дедилар: «Расулulloх саллаллоху алайхи ва саллам бирор таомни ҳеч қачон айбламаганлар, агар қўнгиллари тортса еганлар, бўлмаса тарқ этганлар». (Бухорий ривояти.) Аммо бизлардачи?! Қанчадан қанча талокка сабаб бўлган нарса бу: ё хотин таом тайёрлашда биров қеч қолган, ёки тайёрлаган таоми эрига ёкмаган.

Эр еб-ичишда ҳам хотинининг қўнглини хушлаб қўйиши керак. Оиша розияллоху анҳо дедилар: «Мен ҳайз қўрган ҳолимда, устухон тозалардим, Расулulloх саллаллоху алайхи ва саллам уни олиб оғзим теккан жойга оғизларини қўярдилар. Мен бир идишда сув ичсам Расулulloх саллаллоху алайхи ва саллам уни олиб оғзим теккан жойга оғизларини қўярдилар». (Ибн Можа ривояти.) Оғизлари теккан жойини оғизларига қўйишдан мақсадлари Оиша онамизни хурсанд қилиш ва муҳаббатларини ифодалаб қўйишларидир.

Бошқа ўринда Пайгамбар саллаллоху алайхи ва саллам: эр хатоларни қўтарувчи, сабр ва бардош эрнинг ахлоқи бўлиши лозимлигини, эр хотиндан қўра бардошда қучли, хотин эса заифлигини, қўпинча хато

Ислом Нури

хотин кишидан содир бўлиши лекин эрнинг сабр ва бардошли бўлиши эрдан талаб килиниши, чунки, эр хотинни бошқарувчи эканлиги, модомики эр бошқарувчи экан, сабр ва бардош бўлиши лозимлигини баён килардилар ва айтар эдиларки: «Муъмин киши муъмина аёлни ёмон кўрмасин! Агар бир хулки ёкмаса бошка бир хулкидан рози бўлади». Эр хотиндан газабланиб уни ёмон кўрмайди, чунки, хотин кишида унга муносиб бўлмаган хулк бўлиши мумкин, лекин у бошка кўп яхши хулklar эгаси бўлади. Агар уни бир хулкани ёктирмасангиз албатта бошка хулklarидан рози бўласиз. Аммо хар бир камчилигига дашном бераверсангиз ва хамма холатида комил ва камчиликсиз бўлишини талаб киладиган бўлсангиз, бу амри махол талабдир. Кимнинг дашноми кўп бўлса, унинг дўсти оз бўлур.

3) Хотиннинг эр устидаги ҳақларидан: хотиннинг иззатига тегадиган, шарафини булгайдиган ва хурматини кеткизадиган хар бир нарсадан химоя килиб саклайди ва очик-сочик юришдан, безаниб зийнатланиб кўчага чикишдан уни кайтаради. Номахрам эркаклар билан арлашишдан уни кайтаради. Шунингдек, эр хотинига химоя ва риояни тўла ва мукамал килади. Уни дини ёки ахлокида бузилишига имкон бермайди. Аллох таъоло ва Расулulloх саллаллоху алайхи ва салламнинг буйруқларидан юз ўгириб фосика ва фожира бўлишига ўрин колдирмайди. Зеро, эр етакчи, хотин хакида жавобгар ва уни химоя килиш ва саклашликка мажбурдир. Аллох таъоло деди:

«Эркаклар хотинлари устида раҳбардирлар». (Нисо: 34).

Расулulloх саллаллоху алайхи ва саллам дедилар: «Эр киши ўзининг уйида раҳбар ва у ўзининг карамогидагилардан жавобгардир».

Шунингдек эр хотинини кизганиши ва хар бир нигоҳдан ёки гап-

Ислом Нури

сўздан саклаши лозим, хотин эрнинг хазинасидаги энг кимматли нарсадир. Бу шаклдаги рашк мард эркакларнинг хос сифатларидандир. Бу сифатнинг эр кишида мустаҳкам ўрин олиши, унинг хакикий мард ва шарафли эркак эканлигига амалий далилдир. Шунинг учун улуг кишилар хотинларига рашк килиш ва уларни каттик эҳтиёт килишлари билан макталадилар. Сифатларнинг энг ёмони рашкнинг заифлиги ва даюслиқдир. Бу сифатлар разил кишилардагина бўлади.

Рашк деганда, ёмон гумон килиш ва хатосини излаш касд килинмайди. Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам дедилар: «Рашк килишнинг бир тури борки, уни Аллох таъоло ёмон кўради, у – киши ўзининг хотинига шубҳасиз ўринда рашк килишидир».

Расулуллох саллаллоху алайхи ва саллам дедилар: «Саъднинг гийрасидан ажабланияпсизларми, мен ундан кўра гийралирокман ва Аллох мендан кўра гийралирокдир» (Бухорий ва Муслим ривояти.) Мактовга лойик рашк, ўз ўрнида бўлган рашқдир. Аммо хаддан ташкари бўлган гийра-рашк ва асоссиз гумон, булар шайтоннинг васвасасидир, бу ёмон гийрадир. Бу ҳақда Расулуллох саллаллоху алайхи ва салламнинг айтган сўзлари ҳозиргина ўтди.

4) Хотиннинг ҳақларидан, эр унга диннинг асосларини ўргатиши: Яъни Аллох таъолога кандай килиб хакикий иймон келтиради ва кандай килиб холис тавҳид билан Аллох таъолони танҳолигини эътикод килади, кандай килиб Аллох таъолонинг исм-сифатларига Унинг улуглигига лойик кўринишда иймон келтиради. Аллох таъолога нима нарса лойиғу нима нарса нолайиғ эканини, Аллох таъолонинг ҳузуридан келган иймон рукнларига кандай иймон келтиради ва булардан бошқа хотинга вожиб бўлган ислом ҳуқуқлари ва ҳалол-

Ислом Нури

харомларни ўргатади. Ибодат аҳкомларини ҳам таълим беради, уларнинг барчасини бажаришга, хусусан намозга кўпроқ тарғиб қилади. Унинг шартлари, рукнлари, суннатлари, бузадиган нарсалари ва макрухотларини ўргатади. Булардан ташқари Аллох таъолонинг унинг зиммасидаги ҳуқуқлари ва эр-хотинлик ҳақларини ўргатади. Қалбни ҳасад ва ёмон кўриш касалликларидан, тилни гийбат, чакимчилик, ҳақорат ва ёлгондан саклаш каби улуг исломий одоб-ахлоқларни ўргатади. Ўргатибгина қўймай, буларнинг ҳар бирига хотини қай даражада амал қилаётганини назорат қилиб боради. «Эй муъминлар сизлар ўзларингизни ва аҳли-оилаларингизни унинг ўтини одамлар ва тошлар бўладиган дўзахдан саклангиз». (Таҳрим» 6). Али бу оятнинг маъноси: «уларга одоб ўргатинглар ва таълим беринглар!» деди.

Аллох таъоло ўзининг пайгамбари Исмоил алайҳис-саломни ушбу сўзи билан мактади: «Аҳлини намоз ва закотга буюрар эди ва парвардигори олдида рози бўлингандир».

5) Хотиннинг эр устидаги ҳақларидан: эр уни Аллохнинг динини ҳаётига татбиқ қилиш ва намозга риоя қилишга буюриши. Аллох таъоло деди: «Аҳлингизни намозга буюринг ва ўзингиз ҳам (намоз ўқишда) чидамли бўлинг» (Тоҳа: 132)

6) Хотиннинг эр устидаги ҳуқуқларидан: жамоат намозларида ҳозир бўлишга рағбат қилса, қариндош ёки қўшниларни зиёрат қилишни хоҳлса қуйидаги шартларга қўра руҳсат бериш: Хотинни узун кийим кийишга буюради ва зийнатлари ва хусну-жамолини кўрсатиш, очилиб юриш, атир ва бошқа нарсалар билан хушбўйланишдан қайтаради. Эркақлар билан аралашиб, қўл бериб сўрашиш, телевизор кўриш ва мусика эшитишдан қаттиқ манъ қилади.

Ислом Нури

7) Хотиннинг эр устидаги ҳуқуқларидан, унинг сирини очмаслик ва айбини зикр қилмаслик, зеро эр хотин устида омонатдор, унинг риоя ва химоя қилишга масъулдир. Сирларнинг энг мухими ётоқ сирларидир, шунинг учун Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам бу сирни ёйишдан қайтардилар. Асмо бинт Язийддан ривоят қилинади, у аёл Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларида эдилар, эркаклар ва аёллар ҳам ўтиришган эди Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Мумкинки бир киши хотини билан қилган нарсани ва аёл эри билан қилган нарсани бошқаларга гапириб берар?» хамма лабини тишлади. Ха, эй Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай қилишади дедим. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Ундай қилмасинлар, бунинг мисоли бир эркак шайтон кўчанинг ўртасида аёл шайтон билан учрашиб қолиб одамларнинг кўз ўнгида у билан қовушиб кўшилганига ўхшайди».

8) Хотиннинг эр устидаги ҳуқуқларидан: Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламдан ўрнак олган ҳолда қилинадиган ишларда аёли билан маслаҳат қилишлик. Хусусан унинг ўзи ва болалари хусусидаги ишларда. Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам хотинлари билан маслаҳат қилар ва уларнинг фикрларини олар эдилар. Бунга мисол, Худайбийя қунида сулх ахдномаси ёзиб бўлинганидан сўнг, Саҳобаларга: «Туринглар, қурбонликларни сўйинглар ва сочингларни қиринглар» дедилар. Аллоҳга қасамки ҳеч ким турмади ҳатто уч бор такрорладилар. Улардан ҳеч ким турмагач, Умму Салама розияллоҳу анҳонинг олдиларига қирдиларда, одамлардан бўлган муносабатни зикр қилдилар, шунда Умму Салама розияллоҳу анҳо дедилар: «Эй Расулуллоҳ, шундай қилишларини яхши кўрсангиз, чиқинг-да токи қурбонликка атаган туянгизни сўйиб сўнгра сочингизни қирадиган бир кишини чақириб у сочингизни қирмағунича улардан бирор кишига гапирманг». Расулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам

Ислом Нури

чикдилар-да улардан бирор кишига гапирмадилар ҳатто бу ишларнинг ҳаммасини бажардилар. Бу ҳолни саҳобалар кўрганларида ҳаммалари туриб, қурбонликларни сўйиб, бир-бирларини сочларини кирдилар, ҳатто шопилганларидан яқин бир-бирларини ўлдириб кўяй дедилар.

9) Хотиннинг эр устидаги ҳуқуқларидан: агар икки хотинли бўлса уларнинг ўрталарида адолат килиш. Таом, кийим, уй-жой ва ётоқда адолат килади. Буларнинг бирортасида адолатсизлик килиш ва жабру зулм килиш жоиз эмас, чунки, Аллоҳ таъоло буни ҳаром килди ва Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Ким иккита хотинга уйланган бўлса ва уларнинг биридан кўра бошқасига мойил бўлса, киёмат куни бир томони кийшик бўлиб келади».

10) Хотиннинг эр устидаги ҳуқуқларидан: Килган таомини айбламайди, ёкса ейди, ёкмаса емайди. Расулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва салламга овқат олиб келинса ер эдилар, агар ёкмаса унинг айбини айтмас эдилар. Шунингдек хотинидан содир бўлган хатолардан ҳам иложи борича кўз юмади ва уларни яхшилик билан тузатишга ҳаракат килади.

Мана шу зикри ўтганлар эркакларнинг устидаги хотинларининг ҳақлари. Эрлар бу бурчларини адо этишда сускаштлик қилмасинлар, буларни адо этиш турмуш ўртогинлар билан тинч-тотув, бахт-саодатли ҳаёт кечиришингизнинг энг катта сабабларидандир.

Аллоҳ барча мумин ва муминаларни ўз ҳақлари ва бурчларини билиш ҳамда уларга амал қилишга муваффақ айласин!